

Használati útmutató a digitális jogkezeléshez

Digital Rights Management - Előfordulhatnak esetleg mellékhatások is?

Mit érdemes tudni CD-k, DVD-k illetve online szövegek, zenék vagy videók vásárlásakor.

A publikációról

Ezt a kiadványt Margreet Groenenboom és Dr. Natali Helberger, az IViR munkatársai hozták létre, Dr. Carsten Orwat (FZK-ITAS), Dr. Martien Schaub (Molengraaff Institut, Utrecht) és Mathias Spielkamp (i.Rights.info) közreműködésével. Jelen publikáció az INDICARE projekt eredményein alapul. A kiadvány eredetileg angol nyelven íródott, majd a stuttgarti Proverb OHG fordította német, svéd, görög, magyar, francia, spanyol, olasz, lengyel és cseh nyelvre. A publikációval kapcsolatos megjegyzéseket örömmel fogadja Dr. Natali Helberger (helberger@ivir.nl) illetve Dr. Carsten Orwat projektkoordinátor (orwat@itas.fzk.de). Lehetőség van továbbá megjegyzéseket a projekt honlapján is megjelentetni.

2006. április

<http://www.indicare.org/consumer-guide/>

Az INDICARE bemutatása

Az INDICARE rövidítés az „Informed Dialogue about Consumer Acceptability of DRM Solutions in Europe” kifejezést takarja, amely magyarul „Stimulált párbeszéd a DRM-megoldások fogyasztói elfogadhatóságáról Európában”. Kutatásai, valamint az üzletággal és más érdekcsoportokkal folytatott párbeszédei során az INDICARE projekt széles körű tapasztalatokra és tudásra tett szert. A párbeszédet főleg egy véleményezett (peer-reviewed) online szaklap, számos nemzetközi szakértői workshop, interjúk és két átfogó fogyasztói közvélemény-kutatás vitték előre. Az INDICARE projektben a következő partnerek vesznek részt:

- Forschungszentrum Karlsruhe, Institut für Technikfolgenabschätzung und Systemanalyse (FZK-ITAS), projektkoordináció,
- Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam,
- Berlecon Research GmbH, Berlin,
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék, SEARCH laboratórium

Felelősségi nyilatkozat

Ez a publikáció az INDICARE projekt eredménye. Az INDICARE projektet az Európai Bizottság Információs Társadalom Igazgatósága támogatja pénzügyileg az eContent program keretében (Ref. EDC - 53042 INDICARE/28609). Ez a publikáció nem az Európai Bizottság hivatalos álláspontját tükrözi. Az INDICARE projekt nézeti és véleményei függetlenek az Európai Bizottságtól, az ebben a publikációban közzétett vélemények és ajánlások a szerzők véleményét tükrözik. Sem az Európai Bizottság,

sem a szerzők nem vállalnak felelősséget az ebben a publikációban található információk alapján végrehajtott cselekményekért vagy azok következményeiért.

A dokumentum más internetes oldalakra mutató linkeket is tartalmaz az olvasó kényelme érdekében. A dokumentum szerzői nem vállalnak felelősséget ezen külső oldalak tartalmáért, illetve az ezeken a külső internetes oldalakon található termékekért, szolgáltatásokért vagy információkért.

Szerzői jogok

Ez a publikáció szerzői jogi védelem alatt áll, és Creative Commons licenc védi. Harmadik személyek csak akkor sokszorosíthatják, terjeszthetik, állíthatják ki és hozhatják nyilvánosságra e publikációt egészében illetve részleteiben, ha a) a szerzőket megnevezik, és b) ha mindez kizárólag nem üzleti céllal történik. A szerzők fenntartják a jogot a publikáció átdolgozására, illetve az abból történő kivonatok készítésére (Creative Commons Attribution-Non-Commercial-NoDerivs 2.5 licenc; további információkért lásd:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5>).

1 Bevezető	1
2 Mit jelent a digitális jogkezelés?	2
3 Hogyan befolyásolják a DRM rendszerek a digitális tartalmak felhasználási lehetőségeit	3
4 A DRM rendszer felismerése	4
5 A DRM és a törvény	6
6 Ellenőrzőlisták	14
7 Hasznos linkek	15

Előszó

Réges-régen, még a digitális korszak előtt, a zenei és más audiovizuális anyagok vásárlása nagyon egyszerű volt. Hanglemezeket vagy kazettákat vásároltunk, azok tulajdonunkba kerültek, lejátszó készülékkel játszhattuk le a hanganyagokat, kölcsön adhattuk, elajándékozhattuk vagy akár el is adhattuk azokat. Lemásolni is le tudtuk az ilyen anyagokat, bár nem túl jó minőségben.

Fogyasztói jogaink viszonylag egyértelműek voltak, amelyeket gyakran érvényesíteni is tudtunk, ha azokat csorba érte.

Az olyan új digitális adathordozók, mint a CD-k, DVD-k és más formátumok azonban igen könnyen másolhatók – pontosan ez jelenti a problémát. A szerzők és művészek nem mindig kapják meg az őket megillető honoráriumot, ha műveik korlátozás nélkül szabadon másolhatók, illetve a másolatot készítőik által terjeszthetők. Új rendelkezésekre és szabályzó rendszerekre van tehát szükség a művek digitális környezetben való védelmére, korlátozni kell a digitális anyagok felhasználási módjait. A digitális jogkezelés, angolul Digital Rights Management (DRM), melyről ez a publikáció szól, pontosan erre ad megoldást.

Másrészt viszont azokat a fogyasztókat is megilletik, illetve meg kellene hogy illessék a régi jogaik, akik digitális műveket vásárolnak. Mint ahogy ebből a publikációból ki fog derülni, a

fogyasztók sajnos csak igen kevés joggal rendelkeznek a digitális környezetben; sőt, e jogokat a DRM fejlődése is fenyegeti. A fogyasztót a kiadók és a politika szüntelenül olyan közleményekkel bombázza, amelyekben arra hívják fel figyelmét, hogy mit NEM tehet online. Ritkán hallunk olyan közleményeket, amelyekben a fogyasztót arról tájékoztatják, hogy mit tehet.

Ez a használati útmutató hasznos forrás lehet, amely fontos információkat tartalmaz a fogyasztókra nézve egyre nagyobb hatással bíró digitális jogkezelésről. Első lépésnek ez igen jó – a fogyasztóknak tudniuk kell, hogy mi történik körülöttük. Remélem, hogy ez a használati útmutató arra ösztönzi majd a fogyasztókat, hogy digitális felhasználói jogcsomagot követeljenek a politikától és a kiadóktól. Ugyanakkor törekszünk a tartalomtulajdonosok (Content Holders) és a fogyasztók jogai közti egyensúlyra is. Jelenleg még igen messze vagyunk ettől az egyensúlytól, ráadásul hatalmas erők vannak jelen, amelyek az ellenkező irányba fejtik ki hatásukat.

Arra kérem, hogy vonja le saját következtetéseit e publikációból, és adjon hangot véleményének!

Jim Murray
Igazgató,
BEUC, Európai Fogyasztók Szervezete
<http://www.consumersdigitalrights.org/>

1 Bevezető

Az elmúlt időszak híreiből:

„A személyes jellegű másolás vége”

A Sony BMG egyes CD-ket olyan DRM-mel hozott forgalomba, amely által a fogyasztó csak három másolatot képes készíteni a CD-ről. A személyes jellegű másolás korlátozására szolgáltat másikkal példát a Napster zeneletöltő szolgáltatásának használati feltétele: A fogyasztó a megvásárolt zeneszámot csak hét alkalommal írhatja ki tetszőleges válogatás részeként.

Lásd: Mark Russinovich: Sony, Rootkits and Digital Rights Management Gone Too Far, 31.10.2005, <http://www.sysinternals.com>

„Le nem játszható CD-k”

Egy franciaországi fogyasztó az EMI, az egyik legnagyobb kiadó CD-jét vásárolta meg. Otthon állapította meg, hogy a CD-t nem képes lejátszani számítógépén illetve autójának CD lejátszójában. Később barátjától kellett megtudnia, hogy ezt egy digitális jogkezelő rendszernek (DRM rendszer) nevezett elektronikus másolásvédelmi technológia okozza, amelyet az EMI az általa megvásárolt CD-n alkalmazott.

Lásd: Natali Helberger: Thou shalt not mislead thy customer! INDICARE Monitor, Vol. 2, No. 9, 25.2.2005, <http://www.indicare.org>

„CD-k, amelyek a fogyasztó számítógépére kéretlen programokat telepítenek”

2005-ben a Sony BMG egy új DRM technológiát (XCP) adott ki, amely a fogyasztó tudta nélkül telepített programot a számítógépére annak ellenőrzése és felügyelete céljából, hogy a fogyasztó miként használja a Sony-tól vásárolt zenét.

Az úgynevezett „Sony rootkit-botrányról” bővebben: Electronic Frontier Foundation (EFF): Sony BMG Litigation Info, <http://www.eff.org>

„Veszélyben a magánszféra”

A Sony BMG XCP-DRM-mel szembeni felháborodás egyik legnagyobb oka az volt, hogy a szoftver arról gyűjtött információt, hogy a fogyasztó mikor, milyen gyakran, illetve melyik számokat hallgatja, majd ezeket az adatokat továbbította a

Sony BMG-nek. Lásd: Electronic Frontier Foundation (EFF): Sony BMG Litigation Info, <http://www.eff.org>

„A DRM veszélyezteti a számítógépes biztonságot”

A Németországban megjelent „Mr & Mrs. Smith” c. film DVD-je az úgynevezett „Alpha-DVD” DRM technológiát tartalmazta. Azok a fogyasztók, akik számítógéppel próbálták lejátszani a filmet, az operációs rendszer leállításáról, a DVD-író hibás működéséről – még más DVD-k biztonsági másolatként történő írása esetén is –, illetve akár a DVD-író teljes meghibásodásáról számoltak be.

Lásd: Heise News: Sicherheitslücke durch Kinowelt-Kopiersperre, 13.2.2006, <http://www.heise.de>

„A nagy online zeneletöltő szolgáltatóktól vásárló fogyasztók csapdába esnek...”

Ez annak a tanulmánynak a végkövetkeztetése, amelyet az európai fogyasztóvédelmi szervezet, a BEUC készített. A tanulmány megerősíti, hogy az MSN Music UK kínálatából letöltött zenék nem játszhatók le Sony Network Walkman vagy Apple iPod használatával.

Lásd: BEUC: Tests. Survey on Interoperability, 2005, <http://www.consumersdigitalrights.org>

Ezek mind olyan példák, amelyek során a fogyasztó digitális tartalmat (Content) vásárolt CD, DVD, vagy az internetről letöltött zene, szöveg vagy videó formájában; majd e tartalmak felhasználása során váratlanul problémák léptek fel. E problémák igen valószínű oka „másolásvédelmi” vagy „digitális jogkezelő rendszerek” alkalmazása DVD-ken, CD-ken vagy az online szolgáltatásoknál. A digitális jogkezelést (DRM) bemutató publikációban a következő témákról szerezhet bővebb információt:

- Mit jelent a DRM?
- Hogyan befolyásolhatják a DRM rendszerek a digitális tartalmak használatát?
- Miről lehet felismerni, ha egy hordozón DRM rendszert alkalmaznak?
- Hogyan védi a DRM rendszereket a jog?
- Milyen jogok illetik meg Önt a DRM rendszerekkel kapcsolatosan?

Végezetül egy olyan listát állítottunk össze Önnek, amely segítségével megelőzheti a váratlan meglepetéseket.

Ebben a kiadványban a DRM lehetséges kockázataira és mellékhatásaira fogunk összpontosítani, mert az ilyen információk elérhetősége korlátozott. Ez nem azt jelenti, hogy a DRM szükségszerűen káros a fogyasztóknak. Feltéve, hogy a DRM-et úgy alkalmazzák, hogy közben a fogyasztók érdekeit is figyelembe veszik, a DRM egy sor új, vonzó szolgáltatás alapját képezheti. Ha többet akar tudni a DRM üzleti potenciáljáról, érdemes lehet elolvasni a tartalomszolgáltatóknak szóló használati útmutatónk (Content Provider's Guide to DRM), mely a DRM különböző feladatait írja le, és azt, hogy hogyan használható a digitális jogkezelés új, fogyasztóbarát termékek és szolgáltatások nyújtásában.

2 Mit jelent a digitális jogkezelés?

Mi a DRM, és hol alkalmazzák

A digitális jogkezelő rendszerek (DRM rendszerek) a digitális tartalom jogosulatlan felhasználása elleni védelem, illetve a felhasználás szabályozása érdekében kerülnek alkalmazásra. A DRM rendszereknek számos különböző változata létezik. Megtalálhatók fizikai hordozókon (azaz CD-ken vagy DVD-ken), valamint olyan interneten terjesztett tartalmakban, mint zenei fájlok, elektronikus könyvek (E-Book), szövegek, képek és játékok, vagy letölthető videók (pl. Video-on-Demand). A tartalmak online terjesztése történhet interneten, interaktív televíziós hálózatokon, illetve mobil terjesztési csatornákon keresztül. Néhány példa DRM rendszert alkalmazó szolgáltatásokra illetve termékekre:

- elektronikus másolásvédelemmel ellátott CD-k vagy DVD-k;
- Olyan online szolgáltatások, melyek során zenei számok, videók, teljes albumok vagy elektronikus könyvek (E-Book) tölthetők le. Például: iTunes, RealPlayer Music Store, Ciano, Movielink, Moviefone;

- Olyan DVD, amely kizárólag adott országokban játszható le, más országokban nem;
- Megtekintés csak fizetés után (Pay-per-View) vagy letölthető videók (pl. Video-on-Demand).

A CD-ken vagy DVD-ken (az ún. offline hordozókon) alkalmazott másolásvédelem ugyanúgy DRM megoldásnak tekintendő, mint az internetes zeneletöltő cégek (az ún. online média) által alkalmazott titkosítási módszerek. Könnyen előfordulhat egy bizonyos formátumban letöltött zenei számnál (pl. Windows Media formátum), hogy az adott formátumú tartalom nem játszható le tetszőleges lejátszó készülékkel, pl. Apple iPod-dal. A DRM-mel különösen az online médiával kapcsolatban szerződésekkkel kombinálva találkozhatunk. A DRM rendszereknek itt az a feladatuk, hogy ténylegesen érvényesítsék a felhasználási lehetőségeket szabályozó szerződéses rendelkezéseket (bővebben erről az 5. fejezetben).

A DRM a digitális tartalom szabályozására és ellenőrzésére különböző technikákat alkalmaz, különösképpen rejtjelezést, megjelölést vagy szelektív inkompatibilitást:

- Rejtjelezés (*Encryption*): A rejtjelezett információkhoz a felhasználó csak a rejtjelező kulcs birtokában férhet hozzá. Ez a kulcs gyakran a tartalomhoz való hozzáféréshez használt hardveren vagy szoftverben található. Erre példa a DVD-lejátszó: A lejátszó készülék tartalmazza a DVD-k lejátszásához szükséges kulcsot.
- Megjelölés (*Marking*): A tartalomról szolgáló információk továbbítása érdekében, például, hogy az adat másolásvédelem alatt áll, vagy ki a jogtulajdonos, illetve milyen felhasználási módok megengedettek, az adatokat az értékesítés előtt a jogtulajdonos megjelöli.
- Szelektív inkompatibilitás (*Selective Incompatibility*): Amikor a gyártó például hibákat kódol egy CD tartalmába annak érdekében, hogy a hanghordozót számítógéppel, autórádióval, hordozható lejátszó készülékkel, mobiltelefonnal, stb. ne lehessen lejátszani.

A DRM áldás vagy átok?

A DRM rendszerek egyaránt lehetnek előnyös és hátrányos hatással Önre, mint fogyasztóra nézve. Mint ahogy az a fenti példákából is kiderül, egész sor új szolgáltatás során alkalmaznak DRM rendszereket – ezek közül egyeseket nem is kínálnak DRM nélkül. Az új értékesítési és árképzési modellek (például az iTunes által alkalmazott) lehetővé teszik, hogy anélkül vásároljunk meg kedvenc számunkat, hogy az egész CD-t meg kellene vennünk. További példa a MovieLink online szolgáltatás, amely lehetővé teszi, hogy egy filmet meghatározott időtartamra szerezzünk be, illetve nézzük meg. Másfelől azonban – ahogyan a 3. fejezetben be fogjuk mutatni – a DRM korlátozza a digitális tartalmak felhasználási lehetőségeit, illetve a választási szabadságot, hogy a tartalmakat különböző kinalóktól szerezzük be. A DRM továbbá konfliktusba kerülhet az Ön magánszférájával, az Ön tulajdonával vagy számítógépének biztonságával. Bizonyos esetekben az ilyen korlátozások törvényileg szabályozott felhasználói jogokkal és érdekekkel állhatnak szemben. Ilyen esetben a felhasználó jogi útra terelheti az ügyet. Ez a lehetőség az 5. fejezetben kerül ismertetésre.

3 Hogyan befolyásolják a DRM rendszerek a digitális tartalmak felhasználási lehetőségeit

A DRM rendszerrel ellátott digitális tartalmak szolgáltatóinak számos lehetőségük van annak pontos meghatározására, hogy Ön mit tehet a tartalommal, és mit nem.

A DRM korlátozhatja az Ön szabadságát, hogy az adott tartalmat ott, úgy és akkor hallgassa, olvassa, vagy nézze, ahol, ahogyan és amikor csak akarja.

Az elektronikus tartalmak tetszőleges módon való felhasználásának szabadsága a DRM rend-

szerek felbukkanása óta egyre inkább korlátozódik. A DRM által védett adatoknál előfordulhat, hogy Ön nem képes egy CD-t nem „rippelni” (a kívánt zeneszámot más formátumra konvertálni, pl. mp3 formátumra), nem másolhatja le a CD-t, vagy nem képes azt lejátszani autórádióján vagy számítógépén. Bizonyos adatok kizárólag egy adott forgalmazó hardverével dekódolhatók, miközben más adatok esetleg a lehetséges másolatok számának korlátozásával vannak ellátva. Az adatok elektronikus elvülési dátummal is rendelkezhetnek, amely azt jelenti, hogy egy meghatározott idő letelte után az adat nem használható többé. Például egy online vásárolt filmet 24 órás időtartamon belül nézhet meg. További példa a szolgáltatójával kötött szerződés, amely nem teszi lehetővé az Ön számára, hogy biztonsági másolatokat készítsen, mivel ezeket az alkalmazott DRM rendszer működés-képtelenné teszi, illetve fennállhat annak a veszélye is, hogy zenei fájljainak gyűjteményét elveszíti, ha megpróbálja új számítógépre vagy lejátszóra átmásolni azokat. Ez az úgynevezett „Forward Lock” (továbbítás zárolás) azt is megakadályozza, hogy Ön eladja adatait, mint ahogyan az használt könyvek, CD-k, DVD-k, stb. esetén megszokott.

További nézőpont ebben az összefüggésben a letöltött adatok és a hardver/szoftver közti kompatibilitás kérdése. A BEUC, az Európai Fogyasztók Szervezete által végzett vizsgálat a következő eredményre vezetett:

- A legtöbb esetben lehetetlen vagy legalábbis igen nehéz a letöltött zenei adatokat egy adott formátumban olyan készülékeken lejátszani, amelyek más formátumú adatok lejátszására képesek.
- Számos letöltő szolgáltatás egyetlen fájlformátumban kínálja a zenét, és ezzel meghatározza, hogy mely készülékek képesek a zenei adatok lejátszására.

Ez azt jelenti, hogy egy adott formátumban (pl. Windows Media Audio (WMA) formátum) letöltött zenei adat adott esetben nem játszható le az Ön összes lejátszó készülékén. Rendszerint az sem lehetséges, hogy egy formátumot más formátumra konvertáljon, a WMA fájlok például nem konvertálhatók közvetlenül az Apple iPod

által használt AAC (Advanced Audio Coding) formátumra. Az elektronikus offline tartalmak esetén is találkozhatunk felhasználási korlátozásokkal és a lejátszó készülékekkel való inkompatibilitással, melynek következtében Ön nem képes a CD-k, DVD-k, stb. bizonyos készülékekkel, illetve számítógéppel történő lejátszására. A BEUC által végzett „Az online zenei kínálat és a hordozható lejátszó készülékek kompatibilitása” c. vizsgálatot az alábbi címen találhatja meg: http://www.consumersdigitalrights.org/cms/test_interop_de.php

Magánszféra

A DRM-et az online szolgáltatások terén gyakran alkalmazzák információgyűjtésre is: pl. mikor, milyen gyakran és milyen számokat hallgat Ön. Miközben az adatokat általában a felhasználói engedélyek ellenőrzésére használják, gyakran belső marketingcélokra is felhasználják azokat; bizonyos esetekben akár harmadik személyeknek is továbbadják, esetleg értékesítik. A DRM CD-k, DVD-k esetén is felhasználható a fogyasztói szokások megfigyelésére. Erre emlékeztető példa a a Sony BMG által kifejlesztett XCP-DRM rendszer: A CD számítógépen történő meghallgatásához először egy programot kellett telepíteni, melynek segítségével a Sony BMG nyomon tudta követni, hogy mikor, milyen hosszán, stb. hallgattuk a CD-t. Ezek az információk aztán interneten a Sony BMG birtokába kerültek.

Biztonság

A DRM rendszerek adott esetben kárt is tehetnek az Ön számítógépében vagy más készülékekben. Bizonyos DRM rendszerek például inkompatibilisek az Ön számítógépnek beállításai-val, és a rendszer összeomlását okozhatják. A biztonság akkor is kockán foroghat, ha a DRM rendszer kiegészítő programokat telepít az Ön számítógépére. Ez a program aztán konfliktusba kerülhet az Ön számítógépének DVD-meghajtójával (ahogy Németországban a „Mr. & Mrs. Smith” DVD esete bizonyította), lejátszó programjával vagy más funkcióival. Amikor az ilyen programok internetes kapcsolatot létesítenek, azon keresztül vírusok, férgek és trójai programok támadhatják meg az Ön rendszerét.

Fontos tudni:

A DRM rendszerek befolyásolhatják, hogy Ön miként használja a megvásárolt digitális tartalmakat (zene, videó, szöveg). Könnyen elképzelhető, hogy hajlandó elfogadni bizonyos korlátozásokat, amennyiben tetszik Önnek az ár, illetve egyetért azokkal a feltételekkel, amelyekkel a tartalmat kínálják Önnek. Lehetséges azonban, hogy bizonyos korlátozások elfogadhatatlanok, vagy sértik az Ön törvényileg rögzített fogyasztói jogait (erről bővebben az 5. fejezetben olvashat). Ezért fontos tisztában lennie azzal, hogy alkalmaznak-e DRM rendszert; továbbá azzal, hogy az mit is jelent az Ön által megvásárolni kívánt DVD-re, CD-re, illetve letölteni kívánt tartalomra nézve. A következő fejezetben néhány olyan támpontot adunk Önnek, amely alapján felismerheti, hogy alkalmaznak-e DRM rendszert.

4 A DRM rendszer felismerése

Néha igen nehéz felismerni, hogy egy bizonyos tartalom vagy szolgáltatáskínáló alkalmaz-e DRM rendszert, vagy sem. Alapvetően két esetet különböztethetünk meg egymástól: DRM fizikai hordozó esetén (pl. CD vagy DVD), illetve DRM online úton terjesztett tartalom esetén.

CD-n vagy DVD-n alkalmazott DRM

A DRM rendszert alkalmazó gyártókat bizonyos országok törvényileg kötelezik annak feltüntetésére, hogy ilyen rendszert használnak. Németországban például a gyártóknak közölniük kell ügyfeleikkel, ha DRM rendszert alkalmaznak, az milyen tulajdonságokkal rendelkezik, továbbá meg kell adniuk a cég nevét és a jogi személyi címét, amely a DRM alkalmazásáért felelős. A DRM rendszert alkalmazó cégek számára előírt megjelölési kötelezettség – mint a németországi rendelkezés – azonban még mindig kivételnek mondható. A legtöbb európai ország még nem dolgozott ki speciális jelölési előírásokat a DRM

rendszerekkel kapcsolatban (megjegyzés: adott esetben léteznek előírások az általános fogyasztóvédelmi törvények értelmében; erről bővebben az 5. fejezetben olvashat). EU-szinten sincs még formális jelölési kötelezettség a DRM rendszerekre nézve.

Ennek ellenére olyan országokban is, ahol egyébként nem létezik speciális jelölési kötelezettség a DRM rendszerekre nézve, több CD- illetve DVD-gyártó és online tartalomszolgáltató is önként úgy döntött, hogy bizonyos módon feltünteti, hogy az adott terméknél vagy szolgáltatásnál alkalmaznak-e DRM rendszert. Ennek egyik oka, hogy az elmúlt években hozott bírósági ítéletek következtében egyre nagyobb nyomás nehezedik a CD- és DVD-gyártókra, hogy felhívják a felhasználók figyelmét a DRM technológia alkalmazására, illetve annak lehetséges hatásaira. Amennyiben ezt nem teszik meg, a gyártók felelősségre vonhatók azért, ha a CD-k nem felelnek meg a fogyasztó várakozásainak (részletekről lásd az 5. fejezetet). Az alábbiakban néhány példát szolgáltatunk arról, hogyan nézhetnek ki az ilyen (önkéntes) jelölési kezdeményezések, illetve mire kell ügyelnie egy CD vásárlásakor.

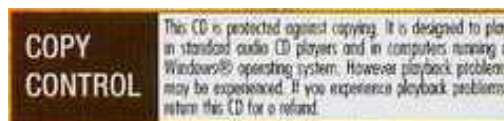
Ha például az „Ez a CD másolásvédelemmel van ellátva” feliratot látja egy CD hátoldalán, akkor biztos lehet benne, hogy DRM rendszert alkalmaztak. További példa erre a következő logó, amely Európában és az Egyesült Államokban is egyre elterjedtebb:

Ezt a logót a Nemzetközi Zeneipari Szövetség (*International Federation of the Phonographic Industry* - IFPI, <http://www.ifpi.org>) hozta létre. Az IFPI megjelölésre vonatkozó irányelvei értelmében a gyártóknak egyértelműen fel kell tüntetniük, hogy az adott CD milyen készülékekkel vagy platformokon játszható le, illetve milyen készülékekkel vagy platformokon nem játszható le, továbbá azt, hogy a CD számítógéppel lejátszható-e, és a lejátszáshoz milyen hard-

verre és szoftverre van szükség. A gyártóknak további információkat is meg kell adniuk, pl. az ügyfélszolgálat internetes címet vagy telefonszámát. Ez az IFPI-jelzés csak egy próba a DRM rendszerek jelölésének egységessé tételére. Az IFPI-jelzésen kívül még számos más jelölés található a piacon. Ezek közül a legelterjedtebbek:

Playability on / Abspielbarkeit auf / Lecture sur			
	CD Audio Home player / lecteur	✓	PC, min. Win 95/64 MB RAM, Pentium II 233
	Others / Sonstige / Autres	< 100%	Mac
			Others / Andere / Autres
Info: www.bmg-copycontrol.info			

Részletes áttekintésért lásd: Campaign for Digital Rights: Copy protected CDs, <http://ukcdr.org/issues/cd/warnings/>

Fontos tudni:

Gondosan ellenőrizze a megvásárolandó CD-t és DVD-t! A jövőben várhatóan egyre nagyobb arányban fogják a CD- vagy DVD-gyártók feltüntetni a DRM technológia használatát. Amennyiben Ön nem tartja elfogadhatónak a korlátozásokat, akkor úgy is dönthet, hogy nem vásárolja meg a CD-t vagy DVD-t. Miután megvásárolta a terméket, nehezebb lehet azzal érvelnie, hogy a termék nem váltotta be a hozzá fűzött elvárásait; különösen akkor, ha a DRM megoldás használatára már címkén is figyelmeztették (bővebben erről az 5. fejezetben olvashat). Azt azonban érdemes tudnia, hogy a

jogászok, politikusok és a zeneipar képviselői között máig nem zárult le a vita arról, hogy mikor számít érvényesnek a DRM-figyelmeztetés, illetve mikor nem.

DRM rendszerek online tartalmaknál (letöltések)

Az IFPI címke kizárólag CD-kre és DVD-kre érvényes, nem érvényes azonban olyan zenékre vagy tartalmakra, amelyeket fájlként vásárolt online. Emiatt online vásárlás esetén nehezebb felismerni, hogy alkalmaznak-e DRM rendszereket. Ennek ellenére vannak olyan dolgok, amelyekből következtethetünk a DRM megoldások jelenlétére.

Vannak olyan üzleti modellek, amelyeket kizárólag DRM-mel kínálnak.

Azok a szolgáltatások, amelyeket tipikusan DRM-mel kínálnak, a Pay-per-View szolgáltatások vagy az online filmkölcsonzók. A legtöbb kereskedelmi online zeneletöltő szolgáltatás is DRM-et használ, mint például a RealNetworks vagy az iTunes. Más szolgáltatásoknál nem biztos, hogy várjuk DRM rendszerek használatát: Az egykori Napsterrel korábban ingyen lehetett zenét letölteni. Az új Napster vállalat most DRM technológiát alkalmaz annak biztosítása érdekében, hogy a vásárolt tartalmat a fogyasztók csak a licencfeltételeknek megfelelően használják. Az ilyen szolgáltatók néha logókat is használnak, amelyek DRM használatára utalnak, ilyen például a Microsoft által használt „PlaysForSure”.

A felhasználási korlátozások jelezhetik a DRM alkalmazását.

A DRM rendszerekre utaló jellemző lehet, ha egy adat felhasználási lehetőségeit bizonyos módon korlátozzák (például csak meghatározott számú másolat engedélyezett, vagy a zeneszámokat nem lehet másoknak elküldeni). A DRM használatára utaló másik jel lehet az, hogy az online úton vásárolt adatok csak meghatározott hordozható lejátszó készülékeken játszhatók le (az Apple által gyártott iPod például lejátszza az iTunes-ról letöltött zenéket, míg más szolgáltatóktól letöltött védett fájlokat nem).

Tanulmányozza át a felhasználási feltételeket!

A DRM rendszer alkalmazásáról úgy szerezhet több információt, ha áttanulmányozza az online szolgáltatás használati feltételeit, amelyet végfelhasználói licencszerződésnek (End-User License Agreements - EULA) neveznek. Amennyiben a feltételekben az áll, hogy Ön például csak öt másolatot készíthet, az adatot csak két különböző lejátszó készüléken játszhatja le, vagy csak egy órán át hallgathatja, stb., akkor igen valószínű, hogy DRM rendszer alkalmazásáról van szó. DRM technológia alkalmazására utaló további jelzés lehet, ha a szerződési feltételek arra hívják fel figyelmét, hogy a letöltendő anyag meghallgatásához speciális lejátszó szoftverre (Player) van szükség.

Ügyeljen a fájlformátumra!

Ha azt látja, hogy egy adat AAC formátumban áll rendelkezésre, akkor igen valószínű, hogy az az Apple által kidolgozott „Fair Play” DRM rendszerrel van kódolva. Amennyiben a fájlkiterjesztés „wma” vagy „asf”, akkor az adott fájl feltehetően a Microsoft DRM rendszerével van ellátva. Operációs rendszerét beállíthatja úgy, hogy a fájlkiterjesztések mindig láthatók legyenek. Arról, hogy ezt hogyan állíthatja be rendszerén, a súgóban található további információt pl. a „fájlkiterjesztés” vagy „fájlnév kiterjesztés” keresőszavak beírásával.

5 A DRM és a törvény

Bizonyára hallott már olyan zenevállalatokról, amelyek olyan fogyasztókat támadtak meg, akik digitális zeneszámoknál megkerülték a DRM-zárakat. Ugyanakkor olyan esetekről is hallhatunk, ahol fogyasztók perelik be a DRM rendszereket alkalmazó vállalatokat. Műszaki szaklapok gyakran jelentik, hogy a DRM rendszerek sértetik a felhasználói jogokat. A DRM rendszerek, illetve a felhasználók jogi státusza ebben az összefüggésben több szempontból is tisztázatlan. Ebben a fejezetben ezekre a dolgokra világítunk rá, továbbá többek között a következő kérdésekre adunk választ:

- Illegálisnak minősül-e a DRM rendszerek megkerülése vagy hatástalanítása

- Jogában áll-e Önnek privát másolatokat készíteni
- Hogyan védik a fogyasztók magánszféráját
- A fogyasztók követelhetik-e, hogy a megvásárolt CD-k minden lejátszó készüléken lejátszhatóak legyenek

A legtöbb törvényi rendelkezés az Európai Unió jogon alapul. Jelenleg még nem létezik olyan speciális EU-szabályozás, amely a felhasználókat közvetlenül a DRM által védett tartalmak ellen védené. Az általános szerzői- és fogyasztóvédelmi jog is hozzájárulhat ahhoz, hogy a fogyasztók olyan jogi státusszal rendelkezzenek, amellyel megvédhetik érdekeiket a DRM rendszerekkel szemben. Ezért ebben a publikációban olyan rendelkezésekre koncentrálnak, amelyek az európai jogban törvényi alapokon nyugszanak. Ezáltal egy olyan utalást adhatunk Önnek, hogy hogyan is nézhetnek ki a rendelkezések az Ön országában. Ugyanakkor fontos annak a szem előtt tartása, hogy az EU irányelvek a fogyasztónak általában nem biztosítanak közvetlen jogokat az adott országban. Ezek az irányelvek a nemzeti törvényalkotókat azonban olyan törvények kialakítására ösztönzik, amelyek az európai rendelkezéseket a nemzeti jogrendszernek megfelelően alakítják át. Az, hogy az egyes EU-tagállamok miként alkalmazzák az európai jogot, országról országra eltérő lehet. A törvényi helyzetről pontosabb információkat az Ön országában illetékes fogyasztóvédelmi hatóságtól szerezhethet be.

Offline vagy online: nagy különbség

Jogi szempontból nagy különbség van a között, hogy a tartalmak offline vagy online úton kerülnek terjesztésre. Vegyük példának, hogy Ön egy hagyományos, nyomtatott könyvet vásárol. A vásárlást követően Ön a könyv tulajdonosa. Azt, hogy ezután mit tehet a könyvvel, az általános tulajdon- és szerzői jog szabályozza: A könyvet eladhatja, kölcsönadhatja valakinek, vagy másolatokat készíthet. Rendszerint azonban nem értékesíthet a könyvről készült másolatokat, illetve nem szkennelheti be és helyezheti tartalmát az internetre. Mint ahogy azt később bemutatjuk, a fogyasztóvédelmi törvény bizonyos előírásai ezenkívül kizárólag kézzelfogható termékekre vonatkozik, nem pedig olyan digitá-

lis tartalmakra, amelyek az interneten tölthetők le.

Ezzel ellentétben az online úton kínált digitális tartalomhoz, például egy elektronikus könyvhöz (E-Book), Ön egy úgynevezett licencet kap. A szerzői jog ebben az esetben is érvényes. Ezen túl azonban a kapott licenc kondíciói, ami tulajdonképpen egy szerződése, amit Ön a szolgáltatás kínálójával kötött, részletesebben kifejtve tartalmazhatják azt, hogy Ön mit tehet illetve nem tehet az online úton beszerzett tartalommal. Amennyiben a tartalmat DRM rendszer védi, akkor az elektronikus könyv olvasásához szükséges készülék ellenőrizheti a tartalom használatát – ezek adott esetben meg is akadályozhatnak olyan alkalmazási formákat, amelyeket a szerzői jog nem engedélyez (lásd 5. fejezet), például a szöveg másolását. Azt, hogy Ön mit tehet a fájljal, és mit nem, a licenc írja le pontosan; ez nem biztos, hogy megegyezik ugyanazokkal a törvényszerű kiváltságokkal, amelyek Önt a szerzői jog szerint megilletnék. A licenc egy a szolgáltatás kínálója és Ön között létrejött szerződés, amely lehetővé teszi az Ön számára, hogy meghatározott dolgokat tegyen az Ön által online vásárolt tartalmakkal.

A szolgáltatás kínálójával kötött szerződés tartalmazhatja például azt, hogy Ön egy hétig hallgathat egy zeneszámot, arról legfeljebb öt másolatot készíthet, és csak három különféle készüléken játszhatja le. Egy másik gyakran előforduló példa, hogy a fájlt nem küldheti el barátainak e-mailen, nem adhatja el, vagy keverheti újra, stb. E korlátozások némelyike túl messzire megy, sok esetben jogszerűnek sem nevezhetők (a szerződéses rendelkezések jogszerűségéről bővebben az 5 fejezetben olvashat). Ezért mindenképpen ellenőrizze az olyan szolgáltatók „felhasználói feltételeit”, mint a Napster, iTunes, Realplayer Music Store, Movielink vagy más online szolgáltatók.

Bár a DRM rendszereket törvény védi, a fogyasztó is védett bizonyos DRM szabályozásokkal szemben

A megkerülési tilalom

Az EU irányelvekben alkalmazott „megkerülési tilalom” megtiltja a DRM rendszerek megkerülését (azaz „hackelését”), illetve az abban másoknak való segédkezést. Ez a megkerülési tilalom ráadásul olyan esetekre is vonatkozik, amikor Ön jó okkal feltételezhetné, hogy jogosult arra. Példaként olyan esetek említhetők, amikor az Ön országának törvényi szabályozása lehetővé teszi a CD másolását, annak tartalmának MP3 formátumra konvertálását, vagy osztálytermi használatra történő kiosztását – csak hogy néhány példát említsünk. Mindegy, hogy rendelkezik-e ilyen jogosultsággal DRM-mel védett anyagok esetén: Ha a tartalmat DRM rendszer védi, akkor Ön nem távolíthatja el vagy kerülheti meg a DRM védelmet. Ugyanez vonatkozik azokra a DRM által védett tartalmakra is, amelyeket az internetről tölt le, például azokra a zeneszámokra, amelyeket egy online szolgáltatótól vásárolt. Továbbá a DRM rendszerek megkerülését lehetővé tevő segédeszközök kereskedelmi forgalmazása is tiltott. A segédeszközök definíciója általában igen átfogó, illetve nemcsak a DRM rendszerek megkerülését lehetővé tevő szoftvereket tartalmazza, hanem az arról szolgáló információk terjesztését is, hogy a DRM rendszerek miként kerülhetők meg. Tiltott továbbá az ilyen segédeszközök vagy útmutatók reklámozása is.

Az Ön országának törvényhozásától függően – attól függetlenül, hogy a védelmi rendszereket magán vagy kereskedelmi célokból kerüli meg – az ilyen cselekmények polgári peres vagy büntetőjogi eljárást vonhatnak maguk után (pénzbírság, börtönbüntetés, stb.). Azonban azt is érdemes tudni, hogy továbbra is számos bizonytalanság és vita veszi körül ezeket a rendelkezéseket.

Az Ön szerzői jogi kiváltságai...

A jó hír az, hogy a szerzői jog rendszerint úgy sorolja be a tartalmak bizonyos használatát, hogy ahhoz előzőleg a jogtulajdonos (lemezcég, filmstúdió, kiadó, stb.) engedélyét be kellene

szerezni. Ezeket a kiváltságokat ebben a fejezetben ismertetjük. Kérjük, legyen megértéssel azért, hogy ezt az összefüggést csak röviden említhetjük, esetleg nem tudunk minden kérdésre választ adni. E broszúra végén olyan linkeket találhat, amelyek segítségével részletesebb információkat szerezhet be.

A törvény a jogtulajdonos szerzői jogaival kapcsolatban bizonyos kivételeket ismer el. Ezek a kivételek olyan tevékenységek végzését teszik lehetővé a felhasználó számára, amelyek egyébként a szerzői jog megsértését jelentenék abban az esetben, ha azt a jogtulajdonos nem engedélyezné. A legtöbb európai országban többek között a következő kivételek léteznek:

- A magáncélú másolás kivétele: Önnek jogában áll biztonsági másolatot készíteni saját kutatásai vagy tanulmányai céljára, illetve készíthet másolatot családja vagy barátja számára. A másolás célja nem lehet kereskedelmi haszonszerzés.
- Képzési vagy tudományos célokra vonatkozó kivételek: Amennyiben Ön tanár vagy tudományos kutató, akkor szemléltető anyagként másolhat, vagy közvetíthet szöveget, filmet, zenét, stb. A másolás célja ebben az esetben sem lehet kereskedelmi haszonszerzés.
- Kivételek hivatkozásra, idézetre: Idézhet egy cikkből, könyvből, jelentésből, filmből, stb. kritika kifejtése, illetve az előzőleg már megjelent munka meghatározott feltételekkel történő bírálása érdekében.
- Kivételek paródia készítésére: Karikatúrák vagy paródiák készítéséhez felhasználhat szövegeket, számokat, filmeket, stb.

A szerzői jogi kivételek a fogyasztóknak könnyebbé teszik számítanak, azonban nem nevezhetők jogoknak abban az értelemben, hogy a felhasználóknak olyan személyre szabott jogot biztosítanak, amelyet aztán közvetlenül érvényesíthetnének. Ennek következtében az adott kivétel alkalmazhatóságáról döntő bírónak először össze kell hasonlítania a kivétel rendelkezéseiből profitáló személy érdekeit a jogtulajdonos kizárólagos jogaival. A szerzői jogi kivételeket ezért nevezzük e publikációban inkább „kiváltsággá” mintsem „jogként”.

... és miként korlátozzák ezeket a kiváltságokat a DRM rendszerek

E kiváltságokkal a következő a probléma: Még mindig nem tisztázott, hogyan lehet ezeket a kiváltságokat érvényesíteni, ha DRM rendszer véd egy tartalmat, de azt nem szabad megkerülni. A legtöbb nemzeti törvény és az EU-jog sem adott még erre választ. Az EU-jog csak igen határozatlanul kötelezi az egyes országokat annak lehetővé tételére, hogy a felhasználók valóban kihasználhassák az ezekből a kivételekből eredő előnyöket még akkor is, ha DRM rendszert alkalmaznak – nem fejtik ki részletesebben, hogyan lehetne ezt elérni. Csak néhány EU-tagország hozott ezidáig a digitális tartalmak fogyasztóinak védelmét szolgáló szabályozásokat.

Franciaországban például régóta vitatkoznak a lehetséges törvényi kezdeményezésekről a magáncélú másolás kivételének erősítése érdekében. A német szerzői jog kötelezi a jogtulajdonost arra, hogy a felhasználó számára biztosítsa a megfelelő jogokat annak érdekében, hogy azok munka-, tanulmányi, paródia- vagy illusztrációs célokból (korlátozott mértékben) magáncélú másolásra használhassák az anyagokat. Dániában egyeztető eljárás indult, amely a felhasználókat hivatott támogatni a tartalmak meghatározott jogszerű módon való használatában, ha abban DRM rendszer akadályozza őket. A portugál szerzői jogi törvény egyértelműen kifejezi, hogy a DRM rendszerek nem akadályozhatják a tartalmak igazságos használatát. Portugáliában a jogtulajdonosokat önkéntes intézkedések meghozatalára ösztönzik ennek lehetővé tétele érdekében; azonban a felhasználók is fordulhatnak egyeztető hivatalhoz. Mindez csak néhány példa. Még nem lehet tudni, hogy ezek a szabályozások milyen hatékonyak lesznek a gyakorlatban, illetve hogy követni fogják-e ezeket más országok, vagy az európai törvényhozók további szabályozásokat fognak kidolgozni a felhasználók helyzetének tisztázása érdekében.

Még akkor is, ha Ön az országa törvényhozásának értelmében kiváltságokkal rendelkezik, ezeket a jogokat a szolgáltatás vagy tartalom kínálója és az Ön között létrejövő szerződés korlátozhatja. A szerződési szabadság magában foglalja, hogy termékeket bizonyos korlátozá-

sokkal lehessen értékesíteni. Az eladó meghatározhatja úgy is, hogy ezek a törvény által definiált kiváltságok nem alkalmazhatók. Erről a kérdésről mindmáig heves vita folyik. A fent említett kiváltságokról gyakran az online üzlet „Elfogadom a szerződés feltételeit” gombjára kattintva mondunk le. Ezért különösen fontos, hogy figyelmesen olvassa el a szerződési feltételek szövegét, mielőtt tartalmat vásárolna, illetve különösen akkor, ha online úton vásárol tartalmat.

Fontos tudni:

A szerzői jog olyan kivételeket tartalmaz, amelyek előnyöket biztosíthatnak Önnek. Sajnos azonban még nem világos, hogyan érvényesítheti ezeket a jogait. A gyártók és a szolgáltatások kínálói szerződésileg módosíthatják a rendelkezéseket, ezért Önnek feltétlenül gondosan el kell olvasnia a szerződési feltételek szövegét. Amennyiben nem ért egyet a feltételekkel, szabadon dönthet arról, hogy nem fogadja el azokat. Végül ez azonban azt jelenti, hogy nem vásárolhatja meg a terméket. Ez nem jó választás, ha az adott tartalmat máshol nem tudja megvásárolni. Azt azonban érdemes megfontolni, hogy legalább egyértelmű véleményének ad hangot a termék vagy szolgáltatás kínálójával szemben azzal, ha nem vásárolja meg azt a terméket vagy szolgáltatást, amellyel nincs megelégedve; ez azt jelenti, hogy a felhasználók nem hajlandóak elfogadni a kedvezőtlen vagy korlátozó feltételeket. Ezzel segíthet a piacnak abban, hogy jobban megértsék az Ön kívánságait és preferenciáit. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a felhasználók nem rendelkeznének bizonyos jogokkal a DRM rendszerek *igazságtalan* alkalmazásával szemben. A következő fejezetben azt ismergetjük, hogy miként védheti érdekeit a fogyasztóvédelmi törvény értelmében.

A DRM és a fogyasztóvédelmi törvény

Bevezető

A fogyasztóvédelmi törvények olyan felekkel történő üzletkötés során védik a felhasználót, akik termékeket vagy szolgáltatásokat, pl. egy

CD-t vagy online tartalmakat kínálnak. A törvények különböző szakaszokban védik a felhasználót:

- A vásárlás előtt: Az eladókat kötelezik meghatározott információk feltüntetésére; nem alkalmazhatnak félrevezető üzleti gyakorlatokat.
- Szerződésalkötéskor: Itt a szerződés jog érvényes.
- A vásárlás után: Miután a felhasználó megvásárolta a terméket, a hiányos termékekre és a termékszavatosságra vonatkozó rendelkezések védik.

Továbbá léteznek olyan specifikus kötelezettségek, mint például az ügyfél magánszférájának védelme.

A felhasználók értesítésének kötelezettsége a DRM alkalmazásáról

Az általános fogyasztóvédelmi törvény részletesen meghatározza, hogy milyen információkat kell a fogyasztók tudomására hozni. A digitális tartalmakkal és DRM rendszerekkel összefüggésben a termékek és szolgáltatások kínálóinak számos információt kell rendelkezésre bocsátaniuk, amelyek szükségesek a felhasználók számára a tájékozott döntés meghozatalához. Ez többek között a következőket tartalmazza:

- A DRM technológia alkalmazásának ténye;
- ez azt jelenti-e, hogy a CD-k, DVD-k vagy a letöltött fájlok csak egy meghatározott készüléken, illetve meghatározott szoftverrel használhatók;
- készíthetők-e másolatok az adatról, vagy sem;
- a termék telepít-e további szoftvereket a számítógépre;
- specifikus szoftver- és hardverkövetelmények;
- a DRM megfigyeli-e a felhasználó szokásait;
- online tartalmak esetén fennállnak-e korlátozott felhasználási idők;
- a letöltött tartalmat csak meghatározott számban írhatja-e ki CD-re.

Amennyiben az eladó ilyen jellegű információkat tart vissza – Ön pedig úgy hozza meg döntését, hogy ezekről a dolgokról nem tudott, mert ellenkező esetben nem hozta volna meg dönté-

sét – a bíróság megengedhetetlennek nyilváníthatja az értékesítő magatartását.

Az igazságtalan szerződési feltételek nem megengedettek

Az EU-tagállamoknak olyan nemzeti szabályozásról kell gondoskodniuk, amely egy adott szerződéses rendelkezést igazságtalannak minősít akkor, ha a felek jogai és a szerződésből eredő kötelezettségek között jelentős eltérés tapasztalható. Ez különösen érvényes az olyan „standard” szerződésekre, amelyek nem hagynak mozgásteret az egyéni egyeztetés számára. Ön vagy elfogadja ezeket a feltételeket, vagy nem használhatja a szolgáltatást. A digitális tartalmak online értékesítését szabályozó szinte minden szerződés ilyen standard szerződésnek nevezhető.

A következő felsorolás olyan gyanús rendelkezéseket tartalmaz, amelyek az Ön és a szolgáltatást kínáló közötti egyenlőtlen viszony kialakulásához vezethetnek (a lista tagadhatatlanul nem teljes; bizonyos elemei bírósági ítéletek által megerősítésre várnak):

- A szerződési feltételek egyoldalú módosításának kikötése: Ezt a kikötő rendelkezést alkalmazta pl. az iTunes. Az Apple ennek megfelelően módosíthatta a zeneszámok másolatainak számát, miután Ön megvásárolta, és letöltötte a számítógépére.
- Annak ellenére, hogy néhány DRM rendszer veszélyt jelenthet számítógépes rendszerére, a kínáló széleskörű felelősség-kizárással élhet, amely kizárhatja a különböző jellegű károkkért vállalt felelősséget.
- A kínáló korlátozhatja a termékkel kapcsolatos nyilvános kritika lehetőségét.
- A kínáló a termék értékesítésén keresztül ellenőrizheti a fogyasztói magatartást.
- A termék csak olyan szoftverrel és/vagy hardverrel játszható le, amely ugyanattól a kínálótól, vagy a kínáló által előnyben részesített gyártótól származik.

DRM által védett CD-k és DVD-k, amelyek nem váltják be a fogyasztók jogos elvárásait

A fogyasztóvédelmi törvény a gyakorlatban már gyakran szolgált arra, hogy a fogyasztók érvenyesítsék jogigényeiket a lemezkiadókkal szem-

ben. Ezek leginkább olyan esetek voltak, amikor a fogyasztó olyan CD-t vagy DVD-t vásárolt, amely nem felelt meg várakozásainak; például azért, mert nem tudott arról másolatot készíteni családtagjai számára, vagy nem volt képes lejátszani autórádiójával. A fogyasztóvédelmi törvény általános szabályozásainak értelmében a fogyasztó jogos várakozásokkal rendelkezhet, amelyeket a terméknek ki kell elégítenie. Amennyiben nem teljesülnek ezek az elvárások, a termék szerződésellenesnek minősül. A meghatározott tulajdonságokra tartott igény több alapon nyugodhat:

- a termék szokásos használatának módja,
- a termék megvásárlásának módja,
- a kínálóval kötött megegyezés (tehát szerződés), vagy
- mert a fogyasztó bizonyos törvényileg előírt jogokkal rendelkezik, mint például a magáncélú másolás esetén.

Amennyiben a termék vagy a szolgáltatás nem felel meg az Ön jogos elvárásainak, és erről Önt előzetesen nem értesítették megfelelően, akkor a termék hiányosnak tekinthető, Önt pedig adott esetben megilleti a termék visszaadásának, valamint pénze visszakövetelésének joga. Mit várhat el Ön egy CD-től vagy DVD-től? Ez a kérdés javarészt még nem tisztázott. Ezzel kapcsolatban még kevés bírósági ítélet született, az online szolgáltatásokkal kapcsolatban pedig még kevesebb. Ezért itt még nem lehet alapvető szabályokról beszélni. Az eddigi bírósági ítéletek azonban arra mutatnak, hogy a felhasználó jogosan várhatja el azt, hogy a CD-kezt minden megfelelő készülékkel – beleértve a számítógépeket, laptopokat és autórádiókat is – le tudja játszani. Ennél azonban jóval vitatottabb az a kérdés, hogy a fogyasztó joggal várhatja-e el, hogy készíthessen másolatot családtagjai számára. Jelenleg az EU-tagállamok nem minden szerzői jogi rendelkezése tartalmaz kivételt a magáncélú másolás számára.

A szerződésellenességre vonatkozó rendelkezések a legtöbb országban kizárólag a kézzelfogható termékekre (mint CD-k és DVD-k) érvényesek, az online szolgáltatásokra (pl. az internetről töltött zenék vagy Pay-TV) azonban ezek nem érvényesek. Ez egy további joghézag a fogyasztó

tók DRM rendszerek elleni védelmének szempontjából.

Fontos tudni:

Az a kötelezettség, hogy a fogyasztót figyelmeztetni kell az esetleges korlátozások alkalmazásáról, az Ön számára azt is jelenti, hogy sokkal gyengébb bizonyítási alapja lesz, ha Ön azt állítja, hogy a termék nem felel meg az Ön elvárásainak – hiszen erről korábban figyelmeztették. Amennyiben felhívták a figyelmét a termék korlátozásaival kapcsolatban, akkor Ön már nem állíthatja, hogy nem számított bizonyos korlátozásokra. Kérdéses esetben a termék ekkor már nem számít "hiányosnak" vagy „hibásnak”, hanem az eladóval kötött szerződés feltételeinek felel meg. Ezért nagyon fontos, hogy gondosan ellenőrizze a CD-k, DVD-k és az online szolgáltatások szerződési feltételeit.

DRM és termékszavatosság

A hibás termékek szavatosságáról szóló EU-irányelvek értelmében az EU-tagállamoknak bizonyos jogokat kell garantálniuk a fogyasztók számára, ha azok hibás termékek következtében kárt szenvednek el. Az irányelv azonban csak olyan anyagi termékekre vonatkozik, mint CD-k és DVD-k. Egy termék akkor tekinthető hiányosnak, ha nem biztosítja a felhasználó által elvárható biztonságot, figyelembe véve a termék bemutatását is illetve a felhasználó által jogosan elvárható használatot, abban a pillanatban, amikor a termék piacra került.

A közelmúltból jó példa hibás termékekre a Sony BMG által kínált CD-k. A hanghordozók az XCP-DRM rendszerrel voltak ellátva, minek hatására az ilyen CD-k számítógépen történő lejátszásához a felhasználók számítógépére olyan program települt fel, amely vírusoknak és más káros programnak (*Malware*) tették ki nyitották ki a rendszert. Az esetet világszerte „Sony rootkit-botrány” emlegették.

Amennyiben számítógépes merevlemeze vagy DVD-lejátszója egy CD vagy DVD lejátszása során megsérül, Ön termékszavatosságra tarthat igényt. Az irányelv azonban csak akkor alkal-

mazható, ha Ön viszonylag súlyos károkat szenvedett. Az irányelv értelmében a termékszavatosság igényléséhez legalább 500 euró értékű kárnak kell bekövetkeznie. A sérült tárgynak továbbá magáncélú felhasználása, illetve fogyasztásra kellett szolgálnia.

A felhasználók magánszférájának tiszteletben tartásának és védelmének kötelezettsége

Néhány DRM rendszer az Ön szokásainak és személyes információinak gyűjtésére is használható. Ez az online szolgáltatások során történik különösen gyakran. Az online szolgáltatóknak az Ön személyes adatainak feldolgozása során be kell tartaniuk az EU adatvédelmi irányelvnek rendelkezéseit. Személyes adatnak számít az azonosított vagy azonosítatlan természetes személyről (Önről) szóló bármilyen információ. Személyes adatnak számít például az Ön címe, hitelkártyaszáma, számlaszáma, információk az Ön által vásárolt dolgokról, illetve arról, hogy azokat mikor vásárolta, és még sok más információ. Az adatok „feldolgozása” a személyes adatok gyűjtését, azok tárolását, illetve továbbadását jelenti harmadik személyek – például más cégek – számára, akik aztán ezeket az adatokat reklámcélokra használják.

A személyes adatok csak akkor gyűjthetők és dolgozhatók fel, ha annak jogilag szabályozott alapja van, például:

- ha Ön egyértelmű hozzájárulását adta;
- ha az adatok feldolgozása az Ön által elfogadott szerződés végrehajtásához szükséges, például számlázás céljából; és
- ha a feldolgozó vagy egy harmadik személy jogos igényt tart az adatok feldolgozására, és a feldolgozás nem ütközik a fogyasztó alapvető jogaiba.

A személyes adatokat gyűjtő gazdasági társaságok továbbá kötelesek a következőket szavatolni:

- az adatok igazságosan és törvényesen kerülnek felhasználásra;
- az adatok egyértelmű és törvényes célokból kerülnek gyűjtésre, és megfelelő kezelésre;
- az adatoknak relevánsnak kell lenniük, illetve arányban kell állniuk a felhasználási

lási céllal, amely érdekében összegyűjtötték őket;

- az adatoknak pontosnak és aktuálisnak kell lenniük, amennyiben ez szükséges;
- a fogyasztónak megfelelő lehetőséggel kell rendelkeznie a róla szóló helytelen adatok javítására, törlésére vagy tiltására;
- a személyeket azonosító adatok nem tárolhatók a szükségesnél hosszabb ideig.

Általában Önt megilleti annak a joga, hogy megtudja az adatok feldolgozásáért felelős személy kilétét, az Ön adatainak feldolgozásának célját, illetve számos további olyan információt, amelyek az Ön személyes adatainak igazságos feldolgozásához szükségesek. Önnek továbbá az a joga is fennáll, hogy bármikor megtiltsa személyes adatainak direkt-marketing célból történő felhasználását.

Ha kérdései lennének, segíthet a szolgáltató web oldalán található „adatvédelmi rendelkezések” vagy „adatvédelmi politika” pontok áttanulmányozása. Önnek azonban mindenképpen jogában áll, hogy a tartalmat kínálótól információt kérjen és kapjon az Ön személyes adatairól, illetve azok feldolgozásáról. Ha azt gyanítja, hogy az Ön személyes adatait nem megfelelően kezelték, azt javasoljuk, hogy vegye fel a kapcsolatot az országos adatvédelmi biztossal.

Az országos adatvédelmi biztosokról az alábbi linke kattintva láthat listát:

http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/privacy/index_de.htm

A témával kapcsolatosan további információ érhető el az alábbi címen:

<http://www.consumersinternational.org/>

Szóval rendelkezik néhány joggal... de mit kezdjen velük?

Általánosságban, ha Önnek egy DRM rendszer miatt problémája adódna egy CD-vel vagy DVD-vel, panaszával először ahhoz a kereskedőhöz célszerű fordulnia, akitől a terméket vásárolta. Gyakran bizonyos időhatáron belül (7 vagy 14 nap) visszaviheti a terméket, és az ár megtérítését vagy vásárlási utalványt kérhet. A legcélsze-

rúbb, ha ezekről a lehetőségekről még a vásárlás előtt érdeklődik. A vásárlást követően a legfontosabb információkat a nyugtán, számlán vagy az üzletszabályzatban olvashatja. A letöltő szolgáltatásokból származó online tartalmak esetén nincsenek hasonló rendelkezések.

Offline és online tartalmaknál – attól függően, hogy Ön melyik országban lakik – Ön független egyeztető hivatalokhoz vagy közvetlenül bíróságokhoz fordulhat panaszával. Független egyeztető hivatalok például Svédországban és Dániában találhatóak. További információért kérjük, forduljon az országos fogyasztóvédelmi hatósághoz.

Bizonyos esetekben akár az Ön illetékes fogyasztóvédelmi hatósága is készen áll arra, hogy az Ön esetét bíróságon vagy más fórumokon képviselje (Megjegyzés: nem minden országban elérhető ez az eljárásjogi lehetőség). A franciaországi fogyasztóvédelmi szervezetek például olyan fogyasztókat képviseltek, akik a megvásárolt CD-t nem tudták lemásolni, vagy autórádiójukkal lejátszani. A fogyasztóvédelmi szervezetek Németországban és Norvégiában is képviselhetik bíróság előtt a fogyasztók kollektív érdekeit. Nagy-Britanniában a fogyasztóvédelmi szervezetek az országos versenyhivatalnál tiltakoztak azért, hogy az Apple iTunes Musicstore Nagy-Britanniában más európai országoknál drágábban kínált letöltésre zenét. Az Egyesült Államokban a fogyasztóvédelem képviselői (ebben az esetben többek között az Electronic Frontier Foundation) sikeresen tiltakozott a Sony BMG által alkalmazott erőszakos XCP technológia ellen. Nagy szerepük volt abban, hogy a Sony végül ígéretet tett, hogy felhagy a technológia alkalmazásával, az XCP rendszerrel ellátott CD-ket vásárlókat pedig kártérítésben részesíti.

6 Ellenőrzőlisták

Mire érdemes figyelnie a vásárlás során (a listák nem tekintendők teljesnek):

	CD vagy DVD	Online tartalom (letöltés)
Hol található a fontos információk?	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Másolásvédelemre vonatkozó címkék és adatok a termékben vagy a terméken (lásd 4 fejezet); ún. „kattintásos” vagy „Shrink-Wrap”-licencek, amelyeket a telepítési folyamat során kell elfogadni. „Shrink-Wrap”-licencnek azokat a licenceteket nevezzük, amelyek tartalma csak a termék kinyitását követően látható. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Kísérő üzleti feltételek, amelyek valahol a kínáló weboldalán találhatóak, amelyek (többé-kevésbé egyértelműen/ láthatóan) a telepítési vagy vásárlási folyamat során jelennek meg („kattintásos” vagy „Shrink-Wrap”-licencek).
Felhasználási korlátozások	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Szabad-e egyáltalán másolatokat készíteni (pl. biztonsági másolatok)? ☐ Léteznek-e korlátozások a létrehozható másolatok számával kapcsolatban? ☐ Lemásolhatja-e a CD-t/DVD-t, illetve azok tartalmát képes-e más formátumra (pl. MP3) konvertálni? ☐ Léteznek-e korlátozások a termék meghallgatásával, megnézésével vagy olvasásával kapcsolatban (például nincsenek-e ezek a cselekvések bizonyos időkorláthoz, vagy meghatározott számú használathoz kötve)? ☐ Lehetséges-e a tartalom cserélgetése, továbbadása vagy eladása; ha igen, milyen feltételek mellett? ☐ Léteznek-e korlátozások a program használatával kapcsolatban? 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Szabad-e egyáltalán másolatokat készíteni (pl. biztonsági másolatok)? ☐ Léteznek-e korlátozások a létrehozható másolatok számával kapcsolatban? ☐ Lehetséges-e a fájlok más formátumra (pl. nem védett MP3-fájlokká) való konvertálása? ☐ Lehetséges-e a tartalom CD-re vagy merevlemezre történő másolása? ☐ Lehetséges-e a streaming tartalmak rögzítése? (A streaming tartalmakat a számítógép csak átmenetileg tárolja.) ☐ Léteznek-e korlátozások a termék meghallgatásával, megnézésével vagy olvasásával kapcsolatban (például nincsenek-e ezek a cselekvések bizonyos időkorláthoz, vagy meghatározott számú használathoz kötve)? ☐ Lehetséges-e a tartalom cserélgetése, továbbadása vagy eladása; ha igen, milyen feltételek mellett?
Kompatibilitás	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Szükségesek-e a felhasználáshoz speciális lejátszó készülékek (CD-lejátszó, számítógép, laptop, autórádió, stb.)? 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Léteznek-e korlátozások az alkalmazható lejátszó készülék fajtájára vonatkozóan (meghatározott programok, hordozható lejátszó, elektronikus olvasó készülékek, stb.) a tartalom lejátszása érdekében? ☐ A megvásárolt tartalom átvihető-e más készülékekre is? ☐ Léteznek-e korlátozások a megengedett átvitelek számával kapcsolatban?
Földrajzi korlátozások	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Az adott CD vagy DVD csak meghatározott helyeken vagy országokban használható (ún. régiókódolás)? 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Az adott tartalmat csak meghatározott helyeken vagy országokban lehet használni?
Különleges szoftver-követelmények	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Kell-e kiegészítő szoftvert letölteni vagy telepíteni? ☐ A telepítés után rendelkezésre áll eltávolító program? 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Kell-e kiegészítő szoftvert letölteni vagy telepíteni? ☐ A telepítés után rendelkezésre áll eltávolító program?

Szavatosság	☐ Az értékesítő alkalmaz-e szavatossági korlátozásokat vagy kizárásokat? ☐ Ha igen: milyen esetekre (károk az Ön berendezéseiben, adatvesztés, működési zavarok, szoftverhiba)?	☐ Az értékesítő alkalmaz-e szavatossági korlátozásokat vagy kizárásokat? ☐ Ha igen: milyen esetekre (károk az Ön berendezéseiben, adatvesztés, működési zavarok, szoftverhiba)?
Adatvédelmi politika	☐ Ellenőrzik-e a tartalom használatát; ha igen, akkor milyen személyes adatok kerülnek begyűjtésre? Milyen céllal és ki gyűjti a személyes adatokat? ☐ Az Ön személyes adatait értékesítik-e, továbbítják-e harmadik félnek, illetve felhasználják-e máshol?	☐ Ellenőrzik-e a tartalom használatát; ha igen, akkor milyen személyes adatok kerülnek begyűjtésre? Milyen céllal és ki gyűjti a személyes adatokat? ☐ Az Ön személyes adatait értékesítik-e, továbbítják-e harmadik félnek, illetve felhasználják-e máshol?
Szerződés-módosítások		☐ Az értékesítő fenntartja-e a jogot a szerződési feltételek egyoldalú módosítására?
Alkalmazható jog		☐ Adnak-e információt az alkalmazható jogról és a joghatóságról? ☐ Az illetékes bíróság az Ön országában található?
A szólásszabadság korlátozásai		☐ Szabad-e nyíltan bírálni a szolgáltatást?

7 Hasznos linkek

- “What every citizen should know about DRM” (*angol nyelven*), Public Knowledge, http://www.publicknowledge.org/pdf/citizens_guide_to_drm.pdf
- “A User’s guide to DRM in online music” (*angol nyelven*), the Electronic Frontier Foundation, <http://www.eff.org/IP/DRM/guide/>

A DRM-mel, szerzői jogokkal és fogyasztókkal kapcsolatos további információkat itt találhat (*angol nyelven*):

- BEUC - European Consumers’ Organisation: “Consumers Digital Rights” Initiative: <http://www.consumersdigitalrights.org>
- BEUC - European Consumers’ Organisation: “Interoperability between online music stores and portable players”, http://www.consumersdigitalrights.org/cms/test_interop_en.php
- Campaign for Digital Rights: <http://ukcdr.org/>
- Consumers International: “5 Steps to protecting your privacy online”, <http://www.consumersinternational.org/>
- European law: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/index.htm>
- Euro-copyrights: <http://www.euro-copyrights.org/>
- European Commission Data Protection Page: http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/privacy/index_en.htm
- European Consumer Law Group: “Copyright law and consumer protection”, <http://www.ivir.nl/publications/other/copyrightlawconsumerprotection.pdf>

- EFF - Electronic Frontier Foundation: “A User’s Guide to DRM in Online Music”,
<http://www.eff.org/IP/DRM/guide/>
- FreeCultureNYU:
<http://wiki.freeculturenyu.org/wiki/index.php?title=DRM>
- IFPI (recording industry association):
<http://www.ifpi.org/>
- INDICARE Project:
<http://www.indicare.org/>

A végfelhasználói szerződésekkel (EULA) kapcsolatban itt találhat további információkat:

- EFF - Electronic Frontier Foundation: “Dangerous Terms, A User's Guide to EULA's” (*angol nyelven*),
<http://www.eff.org/wp/eula.php>

A fogyasztóvédelmi törvény alkalmazásáról a DRM rendszerek igazságtalan alkalmazásával szemben itt találhat további információkat:

- M. Schaub “A breakdown of consumer protection law in the light of digital products” (*angol nyelven*),
in: INDICARE Monitor, Vol. 2, No. 5, 29.07.2006,
http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=123

Fogyasztóvédelmi szervezetek az Ön országában:

- Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület,
+36 13117030,
<http://www.ofe.hu>

<http://www.indicare.org>